Moeder op drift

Postpartumpsychose anders benaderd

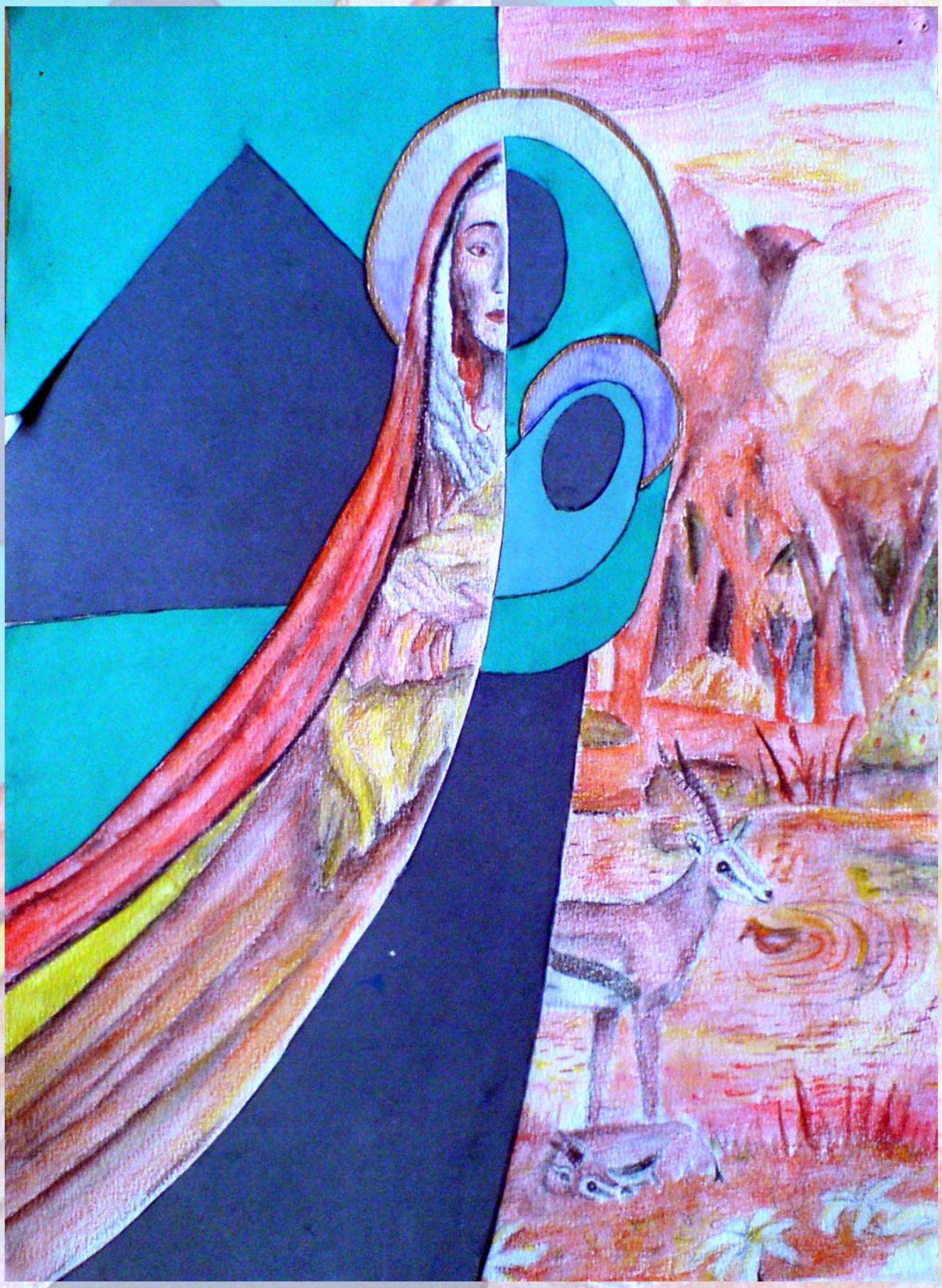

Voorwoord

Op 28 mei 2021 vond het webinar ‘Moeder op drift: postpartumpsychose anders benaderd’ plaats. Zie https://www.psychiatrieenfilosofie.nl/moeder-op-drift. Voor wie nog eens rustig de uitgesproken teksten wil lezen en de powerpoints wil bekijken, hebben we deze PDF-bundel gevormd.

Het webinar is op (zoom)video vastgelegd, en is terug te kijken, als geheel of in fragmenten, vanaf deze plaats: https://www.psychiatrieenfilosofie.nl/webinars.

Contact over, of naar aanleiding van het webinar, is mogelijk. Daarvoor kunt u terecht bij de Te Gekke Moeders, een werkgroep binnen de Stichting Psychiatrie en Filosofie, bestaande uit Cynthia Dorrestijn, Monique de Koning en Alke Haarsma-Wisselink. E-mails zijn welkom op tegekkemoeders@gmail.com.

Hierover nadenken staat niet stil, en er zullen nog meer activiteiten volgen. Via het blog van de Te Gekke Moeders wordt daarover gecommuniceerd: https://www.psychiatrieenfilosofie.nl/blogtgm.

PSYCHIATRIE | FILOSOFIE

iSPS THE INTERNATIONAL SOCIETY FOR PSYCHOLOGICAL AND SOCIAL APPROACHES TO PSYCHOSIS
Formerly the International Society for the Psychological Treatments of the Schizophrenias and Other Psychoses

Omslag afbeelding: De Paarse Aureool (Dorrestijn, 1996) https://cynthiadorrestijn.nl/wp-content/uploads/2021/03/Dorrestijn-De_Paarse_Aureool_1996_klein-1.jpg

Inhoud

Inleiding 4
Doel 4
Paneldeelnemers 4
Introductie 6
Ludi van Bouwel 6
Baren als drift. Over de transgressieve potentie van moeder worden 9
Rodante van der Waal 9
Intermezzo 1 – Het langzaam uiteengaan van mij en mijn kind 13
Cynthia Dorrestijn 13
Psychische Transparantie 16
Ariane Bazan 16
Intermezzo 2 – Zwanger van betekenis 23
Alke Haarsma-Wisselink 23
Zorgen voor verwarde moeders 27
Kristiaan Plasmans 27
Intermezzo 3 – Van moeder op dochter 30
Monique de Koning 30

Inleiding

De zwangerschap en kraamtijd zijn tijden waarin vaak existentiële vragen opborrelen, waarin jeugdherinneringen naar de oppervlakte komen en de verbinding met jezelf en anderen opnieuw gedefinieerd wordt. Sommige kraamvrouwen beschrijven het zelfs als een 'spirituele tijd'. Zou het niet vanzelfsprekend zijn om een kraambedpsychose tegen die achtergrond te begrijpen? En te erkennen dat zo'n golf van veranderingen zo krachtig kan zijn dat een moeder op drift kan raken?

Eenmaal gediagnosticeerd wordt de afgedreven psychotische kraamvrouw met man en macht en pillen terug naar het normaal gedrag geleid. Maar om te bepalen wat een normale kraamvrouwreactie is op de geboorte moet eerst gedefinieerd worden wat 'een normale ervaring' eigenlijk is. En dat is lastig, want de transitie naar moederschap is lichamelijk en geestelijk een nogal extreme gebeurtenis met bovendien sterke culturele en psychosociale componenten.

Er is veel aandacht voor het neurobiologisch definiëren van een kraambedpsychose. Door deze evidence based benadering verdwijnt de persoon echter soms uit beeld. Wat dan als gevolg heeft dat existentiële vragen niet aan bod komen en de link met omstandigheden, trauma's en conflicten, en de verbinding met jezelf en anderen onderbelicht blijft. En als we deze elementen wél belichten, zijn er dan kraambedthema's te onderscheiden bij psychotische kraamvrouwen?

Het medische model blijkt weinig houvast te bieden voor de kersverse moeder om haar ervaringen te begrijpen. Er zijn andere invalshoeken om psychoses bij kraamvrouwen te benaderen, en andere manieren om hulp te bieden. Op deze dag doen wij een eerste aanzet om deze te verkennen.

Doel

Dit symposium reikt psychiaters, psychologen, verpleegkundigen, vroedvrouwen en andere zorgverleners handvatten aan om naast het huidige neurobiologische, biomedische discours betekenisvol een open dialoog aan te gaan: met vrouwen met een kwetsbaarheid voor psychoses die moeder willen worden, en hun partners. Opdat weloverwogen keuzes gemaakt kunnen worden t.a.v. kraambedpsychosepreventie. En ook met vrouwen die herstellende zijn van een kraambedpsychose en zoeken naar betekenisgeving, samen met hun partners. En ten slotte met elkaar, om verder in verdere denktanks of werkgroepen op het professioneel handelen te reflecteren en deze zo nodig te verbeteren.

Paneldeelnemers

Dagvoorzitter

Ludi Van Bouwel is psychiater, psychotherapeut (Vlaamse Vereniging voor Psychoanalytische Psychotherapie) en psychoanalytica (Belgische School voor Psychoanalyse). Zij is werkzaam in Universitair Psychiatrisch Centrum KULeuven, campus Kortenberg in het zorgprogramma psychose en in een eigen praktijk in Lint. Tevens is ze bestuurslid van ISPS Nederland en Vlaanderen en internationaal voorzitter van ISPS (International Society for Psychological and Social approaches to Psychosis).

Sprekers

Rodante van der Waal heeft filosofie gestudeerd en is verloskundige in een buurtpraktijk in Amsterdam-West. Zij doet promotieonderzoek binnen de feministische theorie naar de filosofie van baren, naar 'obstetrisch geweld', dat wil zeggen: geweld tijdens de bevalling. En naar de vraag hoe

we dat geweld kunnen voorkomen en de zorg rondom geboorte menselijker kunnen maken. In april 2019 stond ze in *Filosofie Magazine* met de kop: 'Een baring doorbreekt de normale structuren van ons bewustzijn.'

Ariane Bazan. Prof. dr. Ariane Bazan is een neuropsychoanalytica, en sinds 2007 werkzaam als professor klinische psychologie aan de Université Libre de Bruxelles. Zij werkte drie jaren als psychologe met mensen met een psychotische problematiek aan het Psychiatrisch Centrum Sint-Amandus te Beernem, en heeft een zelfstandige praktijk als psychoanalytica.

Kristiaan Plasmans is als psychiater werkzaam op de afdeling Moeder & Baby Zoersel in Vlaanderen. Hij is co-auteur van *De intuïtie van de psychiater* en mede-organisator van het webinar 'Moeder & Baby – Over-Macht/On-macht'.

Intermezzo's

Tussen de drie sprekersbijdragen vonden intermezzo's plaats. Deze drie intermezzo's werden verzorgd door de Te Gekke Moeders, zie https://www.psychiatrieenfilosofie.nl/werkgroepen.

Organisatie

De organisatie \ was in handen van de werkgroep 'Te Gekke Moeders', zie hieronder, i.s.m. Stichting Psychiatrie en Filosofie en ISPS Nederland Vlaanderen, en werd technisch gemodereerd door Steven Dorrestijn.

Cynthia Dorrestijn (1981), moeder, Msc Design for Interaction, freelance docent dans en spreker over leven met psychosegevoeligheid o.a. bij de ISPS.

Monique de Koning (1971), moeder, communicatiekundige, oud-maatschappelijk werker en Senior Adviseur Gezondheid bij Gemeente Utrecht, bestuurslid ISPS Lage Landen.

Alke Haarsma-Wisselink (1987), moeder, cultuurwetenschapper, promovendus aan het UMC Groningen, en docent Sociaal Werk aan de Hogeschool Viaa.

Introductie

Ludi van Bouwel

Welkom op deze webinar over 'Moeder op drift'. We bevinden ons in goed gezelschap. Drie wijze vrouwen die ook moeder zijn, hebben een zeer bijzondere ervaring gehad in de periode dat ze van zwangere vrouw de transitie maakten naar moeder in contact met hun baby. Deze drie vrouwen, Cynthia Dorrestijn, Alke Haarsma-Wisselink en Monique De Koning, die zich ook wel eens 'Te gekke moeders' noemen, hebben ondervonden hoe de medische wereld soms faalt door op een al te eenzijdige wijze het postpartum te zien als een momentum waarop het moederlichaam drastische wijzigingen ondergaat. Deze ingrijpende veranderingen spelen zich niet enkel op lichamelijk vlak af. Terecht wezen Cynthia Dorrestijn, Alke Haarsma en Monique De Koning ons erop en ik citeer letterlijk uit de aankondiging van deze webinar:

> "De zwangerschap en kraamtijd zijn tijden:
>
> 1) Waarin vaak existentiële vragen opborrelen
>
> 2) Waarin jeugdherinneringen naar de oppervlakte komen
>
> 3) Waarbij de verbinding met jezelf en de anderen opnieuw gedefinieerd wordt."

Ze besloten een symposium te organiseren dat jammer genoeg niet in levende lijve kan doorgaan. Een dergelijk thema 'Moeder op drift' vraagt lijfelijke aanwezigheid maar het virus dat vele lijven in de ganse wereld in gevaar bracht en heel het sociale verkeer onderuit haalt, dwingt ons op deze manier samen te komen. Het verheugt me dat zij drie sterk uiteenlopende sprekers hebben uitgezocht om over postpartumpyschose na te denken en dit in de schoot van twee organisaties die reeds in het verleden (ondermeer tijdens de ISPS conferentie in Rotterdam in 2019) elkaar hebben gevonden met name de Vereniging Psychiatrie en Filosofie en ISPS Lage Landen.

De veelzeggend illustratie 'De Paarse Aureool' gemaakt door Cynthia Dorrestijn onthult mogelijk al iets van het mysterie en de extreme ervaring van het moederschap. Niet toevallig werd dit schilderij van 'de madonna met het kind op de arm' het icoon van deze webinar. De kersverse moeder en het pasgeboren kind zijn beide omgeven door een paarse aureool, die hen niet alleen in verbinding brengt met elkaar maar ook gescheiden houdt van elkaar. Dit zou ik typisch matrixiaal noemen. Deze matrixiale subsymbolische wereld wordt ook opgeroepen door de rode-roze rechterhelft van het schilderij. Deze kant zindert, vibreert, resoneert, bevat vage contouren met kleuren die geleidelijk in elkaar overgaan. Deze wereld bestaat voornamelijk uit droomachtige natuurlijke elementen. Deze matrixiale wereld staat sterk in contrast met het blauwe kant, de linkerhelft van het schilderij. De blauwe kant van het schilderij, met zijn goed afgelijnde randen en geometrische abstracte figuren doen meer denken aan de fallische blik en een symbolische wereld. In het blauwe deel zien we een geometrische figuur, die ik associeer met een piramide een wonderlijke architecturaal voorbeeld van mannelijke inventiviteit en kracht waarin doden begraven worden. Maar er is ook het blauwe ei, opnieuw een geometrische figuur van een ovaal, terug te vinden in de rode helft van het schilderij, het ei dat verwijst naar de noodzaak van het leven. Mooi aan het werk is hoe het fallische en het matrixiale verstrengelen met elkaar en hoe verschillende dimensies, die in ieder van ons – zowel man als vrouw – aan het licht komen.

Matrix
(Bracha Ettinger)

Prenatale symbolische ruimte

Prenatale ervaring van ‘moeder in wording’ en ‘baby in wording’

Ontmoeting tussen een ‘mede opkomend ik’ en een ‘onbekend niet-ik’

Geen assimilatie of verwerping, maar voortdurende bijstellen van afstand en nabijheid

Oord van uitwisseling in wederzijdse grensruimte

Met het thema van zwangerschap en postpartum bevinden we ons in een ‘matrixiale’ wereld. Deze term ontleen ik aan de Israëlische psychoanalytica Bracha Ettinger die ons uitnodigt op een andere manier dan via de ‘fallische blik’ naar de wereld te kijken. De traditionele psychoanalyse heeft met haar mannelijke obsessie voor het eigen geslachtsorgaan de fallus lang als haar fetisj behouden en het overwicht gegeven aan het belang van de oedipaliteit. Het zijn voornamelijk de Britse psychoanalytici met Klein, Winnicott en Bion die aanvoelden dat naast het fallische en de oedipaliteit andere ervaringen van wezenlijk belang zijn in de menswording. Begrippen als projectieve identificatie, holding en containment die door hen werden gelanceerd voegden iets wezenlijks toe.

Het is de Joodse psychoanalytica Bracha Ettinger die een radicale uitweg vindt uit de impasse van de overaccentuering van het fallische. Zij gaat uit van de grondslag van de menswording: de baarmoeder en het verblijf van het ongeboren kind in de baarmoeder. De matrix is een prenatale symbolische ruimte en verwijst naar de vrouwelijk moederlijke bron, de baarmoeder. Ze verwijst naar de prenatale ervaring van het Ik, de “moeder in wording” en het niet-Ik, “de baby in wording”, die samen naast elkaar bestaan zonder elkaar op te slorpen of af te stoten. In de matrix vindt een ontmoeting plaats tussen “een mede opkomend Ik” en “een onbekende niet-Ik”. Hun energie leidt niet tot een versmelting of afwijzing maar tot een voortdurend bijstellen van afstand, een onophoudelijke onderhandeling tussen gescheidenheid en afstand enerzijds en tussen samenzijn en nabijheid anderzijds.

Matrix is een zone van ontmoeting tussen het meest intieme en het verste onbekende. Denk heel concreet aan de baarmoeder in het lichaam van de vrouw: haar meest innerlijke is een buitengrens, haar buitenste bevindt zich aan de binnengrens van haar lichaam. De grenzen in de matrixiale ruimte zijn soepel en wisselend. De matrix is geen symbool van een onzichtbaar, passief onbegrijpelijk oervat waarin zich primaire processen griften. Ze is een concept omtrent een omvormende grenszone waarin het mede oprijzende Ik en het niet verworpen, niet opgeslokte niet-Ik elkaar ontmoeten. Subsymbolische processen van onderlinge verbindbaarheid doen zich hierin voor. Het zwaartepunt van de matrix bestaat niet uit losse elementen maar uit verbindingen tussen psychische deeltjes, ‘granen’ van Ik en niet-Ik. Baarmoeder en symbolische matrix zijn oorden van uitwisseling: een “mens in wording” en “een moeder in wording” onderhouden onvermijdelijk en onophoudelijk lichamelijke en geestelijke contacten in hun wederzijdse grensruimte.

Metramorfose (Bracha Ettinger)

Neologisme: metamorfose + matrix

Verbrede subjectivering, geen fusie of dominantie maar transsubjectiviteit

Creatief omvormingsproces in een ontmoetingsgebeurtenis

'Rakelingse blik' via erotische grensverbindingen

Affectieve, empathische, intuïtieve en quasi telepathische kennis

Deelname aan velden die resoneren en vibreren

Deze grensruimte is cruciaal: het is geen gesloten grens maar een zone van wederzijdse beroering, gevoelsmatig en informatief. Overal ter wereld weten vrouwen dat er talloze, soms duidelijke, soms eerder onmerkbare wederzijdse 'voelhorens' bestaan tussen het ongeboren kind en de toekomstige moeder en ook tussen de pasgeborene en de kersverse moeder. Deze onderlinge relatie laat subsymbolische sporen na, die doorsijpelen naar latere ontwikkelingsfasen. Een absolute grens tussen het lichamelijke en de psyche bestaat niet. Zo is er ook geen absolute grens tussen de zwangere moeder en het kind in de baarmoeder dat al wel een zeker besef heeft van een wereld buiten hemzelf. In de baarmoeder is er een gedeeld lichaamscontact en een gedeelde psychische grensruimte. Dit besef van grensruimte is een vrouwelijke dimensie van subjectiviteit. Het is een matrixiaal bewustzijn dat ons begeleidt vanaf de dageraad van ons bestaan (zowel bij mannen als vrouwen). Het is opgetekend in onze psyche door een primitieve organisatie van ervaringen in termen van bijgestelde en herstemde zintuiglijke ervaringen op een zeer vroeg niveau. De matrix werkt met een fusie tussen 'blik' en 'aanraking', een voelend oog of ziende tactiliteit. Binnen het matrixiale netwerk tussen moeder en kind en omgekeerd kan datgene wat verloren is voor de ene, sporen achterlaten in de andere.

Metramorfose (een typische Bracchiaanse term, een neologisme dat metamorfose, omvorming, verenigt met matrix, Grieks voor baarmoeder) kan deze sporen doorsturen van het niet-Ik naar het Ik of andersom. Dit gebeurt in een verbrede subjectivering. Hier wordt niet fusie bedoeld maar veeleer een vorm van transsubjectiviteit, waarbij van dominantie geen sprake is. Metramorfose is een creatief omvormingsproces dat in een ontmoetingsgebeurtenis plaats vindt. Men kijkt in deze metramorfose niet met een gefocuste blik, maar met een blik, verbonden met aanraking. Dit gebeurt via erotische grensverbindingen (niet zozeer in de seksuele betekenis maar eerder in de vitaliserende, verbindende betekenis) en door affectieve, empathische, intuïtieve en quasi-telepathische kennis. Het is een soort deelname aan velden die resoneren en vibreren.

De matrixiale toestand van de vrouw in de zwangerschap en het postpartum brengt haar in een extreme ontvankelijkheid en openheid om maximaal te kunnen vibreren met haar baby die net als zijzelf belangrijke transities doormaakt. De geboorte wordt hier beschouwd als het ultiem moment zowel voor de kleine baby als voor de moeder waarop de transitie het sterkst voelbaar is. Voor de vaak onzegbare ervaringen die dit met zich meebrengt, zullen vandaag toch woorden worden gezocht en hebben we ook een fallische blik nodig. Ik ben zeer benieuwd hoe de sprekers, elk vanuit hun eigen perspectief deze rijke periode van het postpartum voor de vrouw zullen benaderen.

Baren als drift. Over de transgressieve potentie van moeder worden

Rodante van der Waal

Het op de wereld zetten van een kind, de lichamelijke kracht van het baren en de doorwaakte nachten borstvoeden erna, kunnen spirituele ervaringen zijn die door de normale structuur van ons bewustzijn heen breken. Ze hebben de potentie om ons ten diepste te veranderen omdat ze ruimte maken voor een ander soort kennis die berust op een fundamentele relationaliteit, in plaats van individualiteit en klassieke rationaliteit. Wat is de potentie van het baren voor onze ervaring en conceptie van mens-zijn? En schuilt er iets revolutionairs in de transgressie die het krijgen van een kind meebrengt?

Toen ik Cynthia Dorrestijn leerde kennen, één van de organisatoren van vandaag, was ik zeer onder de indruk van haar verhaal over haar zwangerschap, bevalling en kraamtijd. Met haar toestemming mag ik daar een en ander over vertellen in een poging iets te zeggen over de politieke waarde van transgressieve of spirituele ervaringen rondom het krijgen van een kind waarin we op een andere manier in verbinding staan met elkaar, en waarvoor nu weinig ruimte is in de reguliere geboortezorg.

Onder transgressie wordt in de filosofie doorgaans een ervaring verstaan die zich net over de grens bevindt. De grens van wat? De grens van het weten, het kennen, het kunnen benoemen, en van hoe we onszelf als mens ervaren en begrijpen. Het spirituele kunnen we duiden als dat wat niet zozeer rationeel gekend, maar wel gevoeld, vertrouwd, of geloofd wordt en als een diepere waarheid op zielsniveau ervaren wordt.

In haar zoektocht naar goede kraambegeleiding in verband met psychosegevoeligheid kwam Cynthia, na een paar keer doorverwezen te zijn, terecht bij een psychiater van een Moeder Baby Unit. Hij raadde haar aan om medicatie te gebruiken, in het ziekenhuis te bevallen en daar ook de eerste dagen van haar kraamtijd door te brengen. Dit zou niet alleen beter zijn voor haarzelf, omdat dit het risico op een psychose zou verkleinen, maar ook voor haar kind, omdat het zo veilig zou zijn, wat er ook gebeurde.

In plaats van te bevallen tussen bekenden met laagdrempelige zorg binnen handbereik in een vertrouwde omgeving, werd aangeraden om te bevallen in een vreemde en klinische omgeving, begeleid door zorgverleners die ze niet zou kennen, met medicatie die haar ervaring van moeder worden 'doffer' zou maken om te voorkomen dat de cocktail van hormonen en de lichamelijke uitputting tot een kraambedpsychose zou leiden. Er was geen ruimte voor overleg of een andere vorm van zorg. Terwijl je zou denken dat psychosegevoeligheid de noodzaak tot een menselijke, dat wil zeggen persoonlijke en relationele, vorm van zorg juist vergroot, nam de vervreemding en institutionalisering van de zorg naarmate er meer risico was op psychisch afwijkende ervaringen toe.

Op basis van haar eigen ervaring en kennis over haarzelf en psychoses was Cynthia er niet van overtuigd dat deze aanpak daadwerkelijk preventief zou werken. De vervreemding van haarzelf en haar omgeving zou haar eerder meer dan minder kwetsbaar maken. Maar daarnaast ging deze aanpak voor Cynthia ook te ver. Een psychose was voor haar persoonlijk niet het allerergste dat er ooit zou kunnen gebeuren. Het was niet iets (en ze weet waar ze het over heeft) dat koste wat het kost voorkomen moest worden. Het paternalisme van de medische obstetrie en psychiatrie liet haar echter niet toe om zelf te definiëren wát het ergste was dat er zou kunnen gebeuren. Dat werd niet door haar, maar dat was al, bepaald. En als het ergste wat kan gebeuren zo duidelijk gedefinieerd als een punt op de horizon bestaat, dan volgt daar meestal een protocol uit waar maar zeer moeilijk vanaf geweken kan worden.

Voor Cynthia ging dit beleid te ver omdat ze er iets kostbaars voor op zou moeten geven. Ze wilde een ervaring meemaken waarvan ze wist dat die van belang zou zijn voor haarzelf, voor de relatie met haar kind en haar man, en voor wat ze over de wereld dacht te weten te kunnen komen middels die ervaring. Ze wilde niet van haarzelf en haar omgeving vervreemden tijdens het krijgen van een kind, maar helder zijn, scherp zijn, te scherp misschien, om zichzelf in plaats van te onderdrukken te laten vieren, maar het liefst zónder uit de bocht te vliegen.

Om dat mogelijk te maken, wist Cynthia, heb je een gemeenschap van familie, geliefden, en zorgverleners nodig, een bekende vroedvrouw, doula, maatschappelijk werker, kraamverzorgster, de eigen psychiater. Zij en haar man organiseerden het zo dat, tegen de stroom van de kliniek in, zich een groepje bekende mensen vormde dat geëngageerd was aan haar proces en bereid het samen met haar aan te gaan - zónder klinisch kraambed en zónder preventieve medicatie. Om loyaal aan zichzelf moeder te kunnen worden, wetend dat die ervaring zeer zeker een transgressief of spiritueel karakter zou hebben gezien haar geschiedenis, moest er een relationaliteit van zorg worden georganiseerd om dat veilig mogelijk te kunnen maken, en dat hebben ze gedaan.

Deze indrukwekkende aanpak van Cynthia laat, denk ik, drie essentiële dingen zien. Ten eerste leidt het onze blik naar de vraag wat ze nou precies mee wilde maken dat zo belangrijk voor haar was. Wat is dat voor ervaring? Ten tweede komt de relatie tussen de mogelijkheid van die ervaring en de noodzaak van een zorgzame gemeenschap heel duidelijk naar voren, wat laat zien dat die ervaring niet op zichzelf, niet alleen bínnen het individu, of eenzaam in een bureaucratisch geïnstitutionaliseerd zorg-systeem kan bestaan, maar dat er aandachtige relaties voor nodig zijn om de ervaring vrij te laten. En ten derde laat het zien dat haar zoeken naar, en haar van waarde achten van, zo'n ervaring een politieke kwestie werd, omdat het tegen de regels van onze bio-centrische en paternalistische maatschappij inging en het een zeer ingewikkelde organisatie vergde om het toch mogelijk te maken.

Feministen hebben altijd gevochten voor de erkenning van zaken als zorg, liefde, erotiek en het persoonlijke als essentieel onderdeel van het politieke. Als we de wereld willen veranderen, moeten we juist ook de mogelijkheid van transgressie in persoonlijke relaties aanboren. Een van de problemen van onze maatschappij kan geduid worden als een vergaande individualisering die de grenzen van wat mens zijn is, duidelijk afbakent. Het zelf van het Westerse denken is gebaseerd op een beperkte definitie van de mens en een excluderen van alle anderen die daar niet binnen vallen, zoals de zwangere mens, de zwart mens, de gekke mens. Dit legt niet alleen de macht bij één bepaald soort mens, terwijl het anderen onderdrukt, maar het bakent ook de reikwijdte van ons menszijn af en perkt het bestaan in tot een hapklaar scala aan mogelijke ervaringen en verlangens. We hebben, volgens de Caribische filosoof Sylvia Wynter, een mensbeeld gecreëerd, dat zodanig vastzit in een bio-centrisch, industrieel en begrensd zijn, dat de vraag hoe we die mens weer open kunnen breken, en iets anders kunnen laten ervaren en vertellen over zichzelf en de ander, essentieel is.

De zwangere mens is op een heel duidelijke manier slachtoffer van dit eenzijdige mensbeeld, omdat zij niet past binnen de grenzen van het individu. In onze conceptualisering van wat menszijn is, is zij, in bijvoorbeeld de geschiedenis van de filosofie, überhaupt niet meegenomen. We hebben ons niet afgevraagd wat zwanger zijn, baren, of de kraamtijd ons in filosofische zin kan vertellen over ons bestaan en de relationaliteit daarvan, laat staan over wat de mogelijkheid die vruchtbaarheid ons geeft voor onze opvatting van menszijn betekent. Daarom weten nog steeds slecht wat zwanger zijn, barend zijn of moeder zijn is. Is het een ervaring van twee in één zijn, een verdubbeld zijn, één noch twee zijn? Over wat voor verbondenheid hebben we het precies en wat kan die ons leren over een politiek streven naar een andere wereld?

Alexandra Kollontai wist al aan het begin van de 20e eeuw dat we bijvoorbeeld de persoonlijke ervaring van liefde en erotiek moeten bevrijden uit het kapitalisme omdat seksualiteit ook een plaats van onderdrukking is én tegelijkertijd een mogelijkheid bergt om andere relaties met elkaar aan te gaan. Erotiek en baren zijn natuurlijk geen synoniemen van elkaar maar zijn qua transgressieve potentie wel sterk gelijkend. In hun recente boek over Kollontai en de vernieuwde interesse in het begrip revolutie, noemt Drucilla Cornell erotiek "the spirit of the revolution", de geest of de ziel van de revolutie, die de potentie heeft om ons voorbij wat zij noemt, "the dead ends of man", voorbij de dode eindes, of de grenzen van, de geïndividualiseerde en vervreemde mens te brengen.

Ook Audre Lorde riep begin jaren 80 in Amerika al op tot een bevrijding van erotiek als transformatieve kracht:

> "There are many kinds of power, used and unused, acknowledged or otherwise. The erotic is a resource within each of us that lies in a deeply female and spiritual plane, firmly rooted in the power of our unexpressed or unrecognized feeling. In order for oppression to perpuate itself anyhow, it must corrupt or distort all those various sources of power that can provide energy for change." (1984: 53)

Ondanks dat feministen, in een poging ons te bevrijden van het aanrecht, moeder worden links hebben laten liggen in hun herwaardering van relationele persoonlijke ervaringen, kunnen we baren en vruchtbaarheid óók begrijpen, in navolging van Lorde, als een spirituele bron van transformatieve, politieke kracht. En óók de bevalling is, zoals Kollontai schrijft over seksualiteit, een plaats van onderdrukking én van nieuwe mogelijkheden.

Mensen vertellen mij, en ik zíe het, dat in de ervaring van het baren en kramen, in dat meer dan één zijn, de pijn van de weeën een verdwijnpunt van het ego wordt, waardoor er een spiritualiteit van een alleen maar ziel en lichaam zijn mogelijk is. Tijdens de weeën, in de geschrokken extase na de bevalling, en de opgebroken nachten in de kraamweek is er sprake van een radicale openheid qua zintuigen en connecties met anderen. Dus het spirituele 'hier' is een ervaring van transgressie door die openheid, omdat die maakt dat je tot over je grenzen reiken kunt.

Deze openheid, weet ik ook uit eigen ervaring, beperkt zich niet alleen tot de beleving van de moeder, maar is iets dat in alles aanwezig is, iets dat voorbij puur menselijke relaties gaat, iets dat als een spiritueel gebod in de ruimte hangt. Als het goed gaat, dan is er tussen drie, vier, vijf mensen en één die aanstonds is, een beweging gaande, die een mogelijkheid van samenzijn buiten de restricties van Westers denken, van systemen van onderdrukking en individualisering, schept. Een relationaliteit tussen de mensen en de dingen, de tijd, de ruimte, het badwater, de bank, het gedimde licht, de poezen, de kleine kinderen die erbij zijn, een openheid die alles binnen sluit. In die gebeurtenis, of dat evenement, van de baring, ligt dus een kans om onze menselijkheid te herverbeelden tegen de systemen van de maatschappij in. Daarom is bevallen een creatieve, feministische en politieke praktijk. Als we, zoals Sylvia Wynter zegt, aan onszelf en de wereld anders willen verschijnen, moeten we dan niet beginnen met een ander verhaal te vertellen over waar we vandaan komen? Dat verhaal kan er één zijn over een gebeurtenis voorbij de normale grenzen van de mens, de taal, tijd en het lichamelijke. Zoals Cynthia wist.

Maar tegelijkertijd moeten we ervoor waken dat deze politieke, creatieve mogelijkheid niet teniet gedaan wordt in een volgende commodificering van een ervaring. De kans dat, zoals Kollontai al wist, ook dit soort praktijken weer verdingelijkt worden binnen het kapitalisme als het volgende dat we willen kopen of bereiken, is groot en zien we dan ook veel gebeuren in het discours rondom de natuurlijke bevalling. Dan is het niet langer een plek van verzet of verandering, maar wordt het iets waarvan we vinden dat we er recht op hebben: een natuurlijke bevalling als service die verleend

moet worden, die ons toekomt zoals zoveel andere privileges, of die veroverd kan worden als we er maar hard genoeg voor werken. Dan slaat de potentie die de baring heeft als iets dat je samen aangaat maar nooit in de hand hebt, net zoals de potentie van de vrije liefde, stuk op een gebrek aan politiek bewustzijn, op het consumeren van 'oerervaringen', net als vrouwenlichamen, op iets waarin je wéér, als vrouw, en zeker als moeder, kan falen. De liefde is, volgens Kollontai, alleen een plaats van verandering binnen een politieke horizon die niet geruisloos past binnen het patriarchaal kapitalisme. Zo is ook een baring alleen een transgressieve mogelijkheid als deze plaatsvindt binnen een verlangen om ons anders tot elkaar te verhouden en een politiek bewustzijn dat gericht is op een herontdekking van het menselijke.

Omdat de ervaring van een bevalling gepaard gaat met openheid, kwetsbaarheid en een zekere weerloosheid van iedereen die aanwezig is, kan het een drift zijn, een goede drift, maar is de kans op trauma, of op uit de bocht vliegen, ook aanwezig, ook voor partners en zorgverleners. Het is belangrijk dat we de ervaring van baren herwaarderen binnen een besef dat het niet gratuit is, dat het niet makkelijk is, dat het, zoals de liefde, niet te koop, of zoals een ziekte, te genezen is. Dat het ontzettend moeilijk is om die goede drift neer te zetten samen, en dat dat een praktijk is, iets dat je doet, en iets waaraan je je alleen over kunt geven als je weet dat je opgevangen wordt.

En dit was misschien wel hetgeen waar ik het meest van onder de indruk was in Cynthia's verhaal. Zij wist dat het niet makkelijk zou zijn, zij wist, zo goed als je dat zou kunnen weten, wat voor risico ze nam. Ze wist wat ze nodig had om het veilig te ervaren en heeft dat met haar man zo georganiseerd, ondanks de tegenwerking van de medische structuren. Die praktijk van organisatie met elkaar, van uitvinden hoe het allemaal moet, en vervolgens haar spirituele beleving van bevalling en kraambed, is politiek, omdat het iets anders constitueert dan wat we kennen, een ander netwerk van relaties, een andere worteling van een ervaring, een andere samenwerking, een andere materie van zorg, en een ander verhaal over waar we vandaan komen.

Dus laten we even teruggaan naar de drie aspecten die zo duidelijk uit Cynthia's verhaal naar voren kwamen. Ten eerste leidde het onze blik naar de vraag wat ze nou precies mee wilde maken dat zo belangrijk voor haar was. Wat was dat voor ervaring? Dat was dus, in haar geval, een ervaring van een transgressieve openheid die haar over de grenzen van haar individualiteit bracht en haar ervaringen en inzichten gaf over verbondenheid die niet per se uit rationaliteit maar uit een lichamelijke spiritualiteit voortkwamen. Ten tweede bracht haar verhaal de relatie tussen de mogelijkheid van die ervaring en de noodzaak van een zorgzame gemeenschap naar voren. We hebben gezien dat die openheid zich inderdaad niet beperkte tot een individuele ervaring, maar dat dat iets is dat door aandachtsvolle relaties gedragen wordt. En ten derde liet haar verhaal zien dat het mogelijk maken van een dergelijke ervaring een politieke kwestie is. Met behulp van feministische denkers kunnen we dat politieke zien als plek van onderdrukking, omdat het zo moeilijk was om het te organiseren, maar ook als de bron voor verandering, omdat juist het samen organiseren van een andersoortige ervaring en relationaliteit ook politiek is. En tot slotte dat ook de transgressieve ervaring van baren en kramen zelf, net als de erotiek, een belangrijke politieke rol heeft in heruitvinden van het menselijke.

Cynthia weet nu, en dat wil ze met ons weer verder uitwerken vandaag, dat je, zelfs als je 'hoog-risico' bent, je kunt laten vieren als er voor je gezorgd wordt, dat een relatie tussen mensen en het vertrouwen dat je niet in paniek zult raken zich tussen de pijn van de weeën en één continue blik ophoudt, en ze weet dat het lichamelijke ritme tussen moeder en kind volledig op elkaar afgestemd is. En dat laatste is zij niet zomaar weten gekomen, kan ik u vertellen. Ze vóelde haar bloed in beide lijven resoneren. Dát was haar transgressie, dat was haar spirituele kracht, en dat is een ander weten, en de geest van een andere politiek.

Intermezzo 1 – Het langzaam uiteengaan van mij en mijn kind

Cynthia Dorrestijn

Dag, ik ben Cynthia Dorrestijn. Ik heb drie keer een psychose doorgemaakt vóór ik moeder werd en wil jullie iets van de waarnemingen meegeven die hoorden bij mijn kraamtijd.
Ik sta ambivalent tegenover wat mijn waarneming aandient en heb leren herkennen dat ik, en misschien wel iedereen, de wereld altijd zie vanuit een bepaald …

… kader. Een soort door het innerlijk ingegeven omlijsting van mijn schijnbaar externe waarneming. Nog vóórdat ik de wereld van mijn tweede en derde psychose instapte, merkte ik telkens een vervlechting van binnen- en buitenwereld. Alsof de …

… buiten-mijzelf-waarneming langzaamaan meer en meer gekleurd werd door de innerlijk ingegeven omlijsting. In normale doen komt dit niet voor, alsof er een …

… luik voor zit dat gesloten is. Maar in de kraamtijd voelde het alsof het luik …

… zich opende. Ik heb die open toestand toen doorleefd zónder ontregeling. Mijn kraamtijd heb ik doorgebracht op de zolderverdieping thuis met wastafel en toilet. ‘Mijn coconnetje’ noem ik het, weg van de alledaagse drukte. En ook: de plek waar een transformatie plaats vond; namelijk die van een extreme openheid waar vanuit ik een bijzondere verbinding voelde met mijn kind Philo, naar een openheid die beter te hanteren was buiten de cocon.

Al op de eerste dag van de kraamtijd viel mij iets bijzonders op. Het was alsof wat ik waarnam van mijzelf, Philo, mijn man Steven en de kraamverzorgster bij vlagen synchroon liep. Ik heb het over eenvoudige alledaagse dingen, zoals lichaamsbewegingen die stomtoevallig precies hetzelfde waren, als in een dans.

Of de geur van de ontlasting van de baby door de dag heen. Die liep in de pas met de geurbeleving van mijn eigen ontlasting en kwam heel ‘eigen’ over. Ik ervoer dat iets ‘van mij’, namelijk mijn spijsvertering, zich deels buiten mijn lichaam voltrok. Deze synchroon lopende spijsvertering gaf mij een sensatie van ‘uitgebreid zijn’. Terwijl in de aanloop naar totale waanzin alles tot mijzelf te herleiden lijkt te zijn, was het in de kraamtijd meestal onduidelijk of het begin van dit soort sensaties te vinden was in mijzelf, of in de baby. Dat gaf mij een soort rust en plaatste mij meer in de positie van toeschouwer in dit wat bevreemdende ‘wie-steekt-wie-aan-spel’.

Wat mij verder opvalt als ik terugvoel, is de wanhoop verbonden aan omgaan met pijn tijdens de borstvoeding. Het niet kunnen doorzetten van de borstvoeding stond voor mij destijds gelijk aan falend moederschap. Mijn bezorgdheid moet af te lezen zijn geweest van mijn gezicht. En natuurlijk zag ik dat dan helaas ook weer …

… gereflecteerd in gezichten om mij heen. Het voelde alsof ik onder een vergrootglas lag en daarmee opende zich een tweede luik naar een laag nog dieper.

De tweede en de derde avond vulden zich met flashbacks naar de laatste psychotische episode. Dit was voor mij bekend pre-psychotisch terrein.
Ik kwam tot het inzicht waarom mij die psychose destijds overkomen moest zijn en welke waarheden de derde psychose mij had gebracht. Het was fascinerend. Steven werd er langzaamaan wel nerveus van. Onze psychiater stelde ons gerust. Hij verklaarde later: het kan de paniek van de omgeving zijn die de factor ‘angst’ introduceert in zo’n gemoedstoestand, en dan is het hek pas echt van de dam.

Een zekere dag slaap ik wat eind van de middag en stap begin van de avond slaapdronken de woonkamer in.

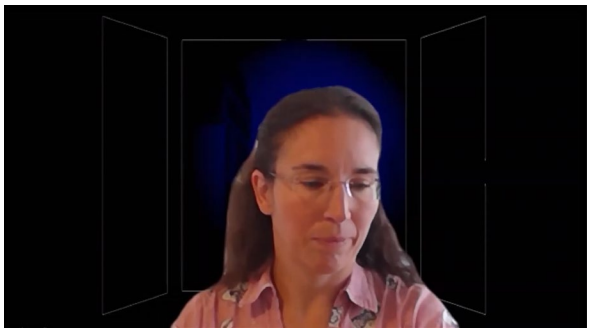

De lampen staan fel aan, de afzuiging loeit, de televisie staat luid en de kamer is gevuld met de geur van rode kool. Met verbazing observeer ik wat zich aan mij toont. Het scherm toont een pratend hoofd, maar zoals bij een haperende zoomsessie vertraagt het beeld, om zichzelf daarna versneld weer te herstellen. De kat kijkt mij vragend aan met ongebruikelijk grote ogen. De kamer is intens oranje gekleurd. Licht in mijn hoofd waggel ik naar de eettafel en doe direct verslag van mijn waarnemingen aan Steven. Steven probeert niet te laten merken dat hij schrikt. We maken er een feestelijke maaltijd van en luiden met goede moed de nacht in.
Mijn zoontje is negen, tien, elf dagen oud terwijl ik verkeer in deze schemerfase.

Het was allemaal nogal intens. Een maatschappelijk werker, die dagelijks langskomt, begeleidt troostrijk een huilbui van mij over de mogelijk niet meer vol te houden borstvoeding.

In de dagen die volgen ebben de hallucinaties weg en legen de borsten zich naar binnen toe. Met volledige flesvoeding verandert de babygeur naar iets dat verder van mij afstaat. De spijsvertering van hem en mij loopt niet meer in de pas en ik voel hoe hij los komt van mij.

Ik voel hoe ik met overzichtelijk gesloten binnenluiken nu beter in staat ben om hem mee de buitenwereld in te nemen, maar ben ook dankbaar voor de openluiken-ervaring.

Psychische Transparantie

Ariane Bazan

Volgens de Franse psychiater Monique Bydlowski worden onbewuste inhouden gemakkelijker bewust bij een deel van de zwangere vrouwen tijdens de tweede helft van hun zwangerschap. Samen met andere auteurs hebben we voorgesteld dat deze zogenaamde 'psychische transparantie' gepaard zou gaan met een toename aan Freudiaanse primaire processen. Het primair procesdenken is voornamelijk een associatief en daarom vaak idiosyncratisch denken. Bij empirische toetsing konden we inderdaad een stevige toename zien in primair procesdenken vergeleken bij een controlegroep. Hoewel deze toename zwangere vrouwen kwetsbaarder zou kunnen maken voor psychische decompensatie, zou het omgekeerde ook kunnen: dat de psychische transparantie duidt op mentaal werk voor het ontvangen van de groeiende vrucht. Dit staat open voor verdere verkenning.

Psychische transparantie

Deze psychische transparantie is klinisch kenmerkend voor ernstige psychische stoornissen, zoals psychose. Winnicott vergelijkt deze 'toestand van verhoogde gevoeligheid' met 'een teruggetrokken toestand, of een gedissocieerde toestand, of een fuga, of zelfs met een schizoïde episode'. Toch is deze psychische transparantie tijdens de zwangerschap niet pathologisch maar normaal. Monique Bydlowski ziet het bovendien als een constructief proces: het opnieuw actief worden van deze inhouden brengt de zwangere vrouw in fase met de psychè van het kind en draagt bij tot de moeder-kind-interacties, wat Helene Deutsch ook wel **'de subtiele correlaties tussen moeder en foetus'** noemt.

https://www.aforismario.eu/2019/06/helene-deutsch-frasi.htm

https://www.psychologies.com/Auteurs/Bydlowski-Monique

De Franse psychiater Monique Bydlowski

Zwangere vrouwen spreken verrassend vaak weinig over hun toekomstige kind, maar ze spreken spontaan over hun fantasieën, over ervaringen uit hun kindertijd, over trauma's, conflicten, frustraties, verlangens, relaties met de eigen ouders, enz.

De aanwezigheid in de zwangere vrouw "van een onzichtbaar, geheim object dat niet te onderscheiden is van haarzelf" veroorzaakt een **"narcistische invasie"**. De intensiteit van deze invasie is vergelijkbaar met die van **verliefdheid**. De censuur op de mentale thema's, die niet rechtstreeks die verliefdheid betreffen, wordt verlaten : de gebruikelijke afweer tegen het verdrongene neemt af en confronterende herinneringen of taboe-onderwerpen worden bewust. Zonder terughoudendheid komen ze nu terug in het spontane spreken van de zwangere vrouw.

Freudiaanse primaire en secundaire processen

PRIMAIRE PROCESSEN	SECUNDAIRE PROCESSEN
oppervlakkige associaties	afremmen van associaties
beweeglijk denken (verschuiven en verdichten)	behoedzaam denken
absurde redeneringen, overschattingen van details, allusies	gedachten kunnen communiceren en zo elkaar beinvloeden
zoeken naar wat hetzelfde lijkt (zoals in de herinnering)	zoeken naar het halen van hetzelfde doel (zoals in de herinnering)
volgens wat zo snel mogelijk tot (tijdelijke) opluchting leidt (plezierprincipe)	volgens wat uiteindelijk ook tot dat doel leidt (realiteitsprincipe)
geen ordening in de tijd of in de ruimte ('spatiotemporele verwaring')	ordening in de tijd en in de ruimte
CREATIEF, EIGENZINNIG DENKEN	**REDELIJK DENKEN**

illustratie primaire processen

© Hergé

Psychische Transparantie en Primair Procesdenken

De Franse school van psychiaters en psychoanalytici rond Bydlowski, o.a. Bernard Golse en Sylvain Missonier, brengen het 'moederlijk mentaal werk' in kaart: veel zwangere vrouwen worstelen met de neiging tot afleiding, met verhoogde emotionaliteit of glijden uit in versprekingen. Velen verliezen de draad van hun zinnen of gedachten en dromen intenser. Sommigen denken 'associatief, bruisend en vluchtig'. Dit 'werk van associëren' toont een grote investering in het denkproces: de zwangere vrouw legt zich toe 'om na te denken en te dromen over het toekomstige kind' en gebruikt hiertoe haar 'mentale vermogen tot verbinden, associëren, transformeren'.

als gevolg van de verminderde censuur, denken zwangere vrouwen op een bruisende, associatieve en vluchtige manier na, leggen ze originele bruggetjes tussen gedachten, en halen ze soms verdrongen herinneringen aan...

Misschien mogen we 'psychische transparantie' begrijpen als een verhoogd primair procesdenken?

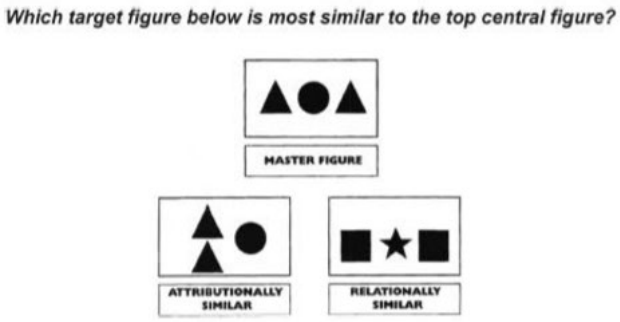

Figure 1. Didactic example of the GeoCat principle (Brakel et al., 2000). Note that the item below is not a real item from the GeoCat.

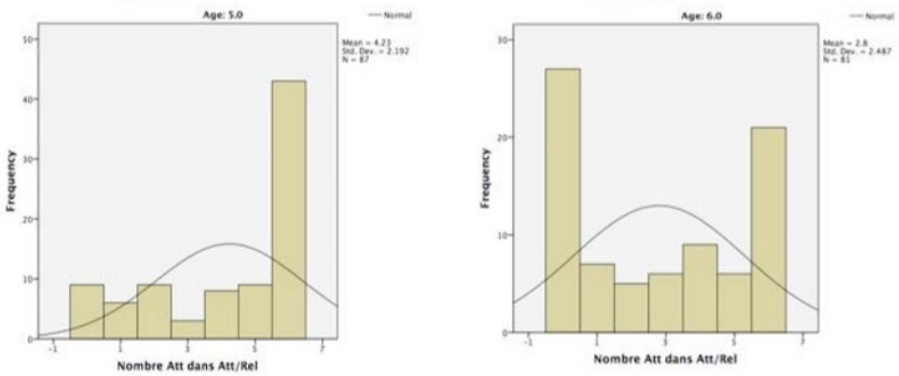

Er is een plotselinge verschuiving tussen 5 en 6 jaar, van overwegend primair- naar overwegend secundair procesdenken.

American Psychological Association
PSYCHOANALYSIS
Psychoanalytic Psychology
© 2019 American Psychological Association
0736-9735/19/$12.00
http://dx.doi.org/10.1037/pap0000212

Empirical Evidence for Psychic Transparency in Pregnancy

Ariane Bazan, PhD
Université libre de Bruxelles

Sandra Jorge Mendes, MA
Hôpitaux Robert Schuman, Kirchberg, Luxembourg

Julie Antoine-Moussiaux, MA
Planning Familial, Uccle, Belgium

Déborah Prys, MA
Université libre de Bruxelles

Table 1
Demographic Data

Group	*N*	Age[a]	% Right-handed[b]	% French mother tongue[c]	% Highly educated[d]
Pregnant women	119	30.7 ± .5[e]	89.9	59.7[e,f,g]	38.7[e,f,g]
Control women	81	33.4 ± 1.2	85.2	88.9	71.6[f]
Future fathers	78	31.2 ± .9	87.5	88.6	53.4[g]
Control men	40	31.1 ± 1.4	85.5	92.3	75.0

[a] Age (in years) ± *SEM*. [b] Lateralization in percent of right-handed people. [c] Mother tongue in percent of people with French as mother tongue. [d] Percent of people with an education level higher than high school (18 years). $p < .05$ significantly different from [e] control women, [f] future fathers, and [g] respectively control men.

tijdens de laatste 4 maanden van de zwangerschap overheerst het primairprocesdenken bij veel zwangere vrouwen

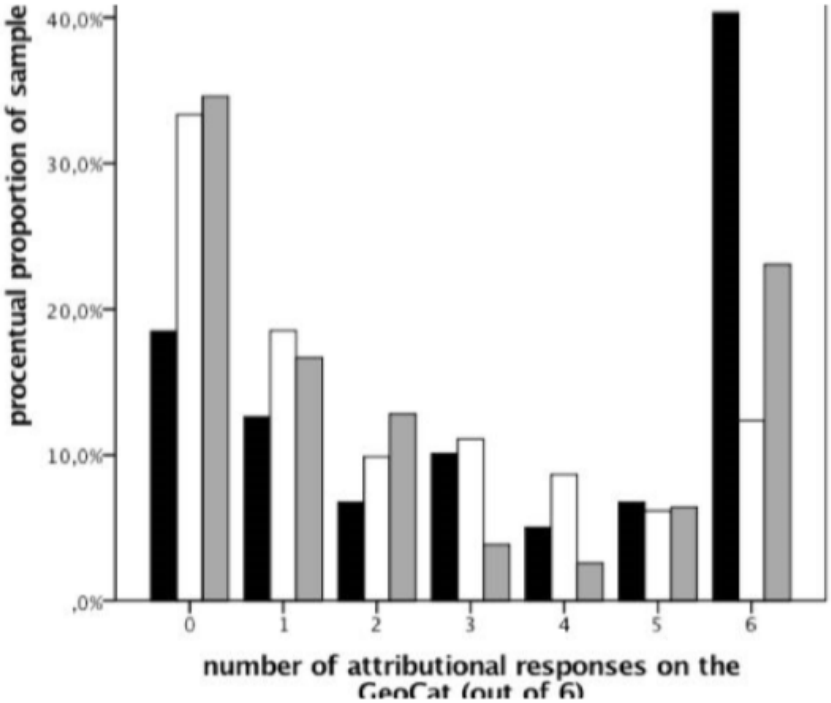

BAZAN, JORGE MENDES, ANTOINE-MOUSSIAUX, AND PRYS

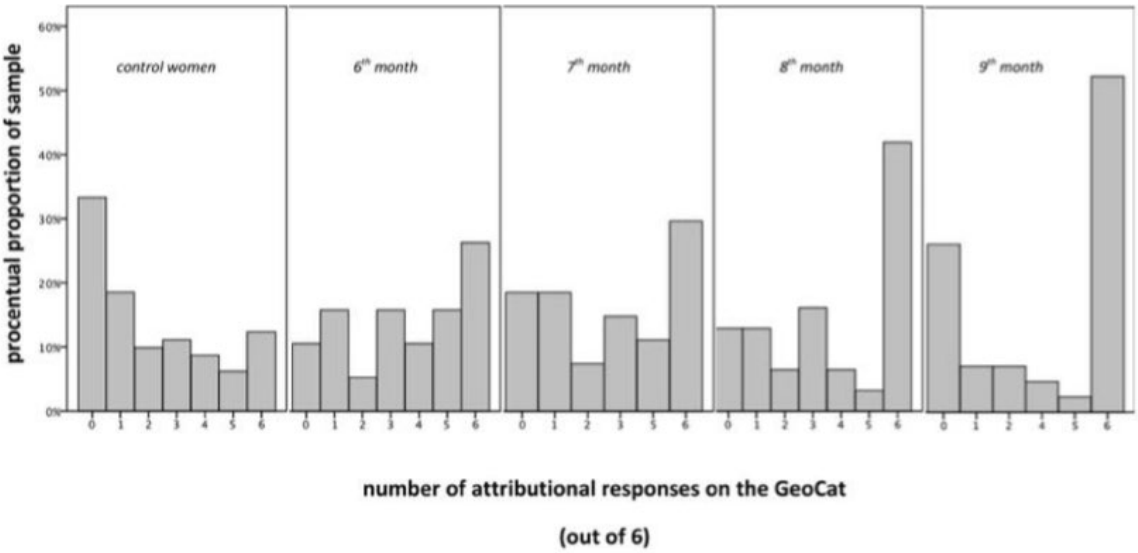

Figure 3. Histograms of attributional responses on the GeoCat in control women and in pregnant women in function of the month of pregnancy (sixth to ninth month).

Zwangere vrouwen maakten gemiddeld 66% meer ATT-keuzes dan controles. Bovendien had ongeveer 40% van de zwangere vrouwen een "totaal ATT" -protocol, wat bijna 4 keer meer is dan bij de controle-vrouwen.

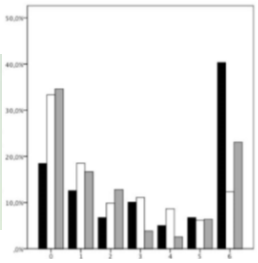

Psychische Transparantie en Primair Procesdenken

Het bijzondere gegeven dat een ander wezen in je eigen lichaam groeit eist veel mentaal werk.

Misschien gaat een belangrijk deel hiervan naar de verwerking van onbewuste agressiviteit, die de aanwezigheid van een vreemd element, de foetus, in het eigen lichaam kan ontlokken? (Bellion, 2001)

Wat er ook van zijn, dit werk mobiliseert een enorme mentale energie en zou zo de mentale bronnen opdrogen voor de gewoonlijke verdringing (Bydlowski, 1997). Daardoor is er een verschuiving ten gunste van het primaire procesdenken.

Aanstaande vaders, die ook bewogen zijn door wat 'hen overkomt', vertonen niet dezelfde toename in ATT-keuzes die we zien bij aanstaande moeders.

Ik herinner me mijn dromen veel beter. Maar ik ben niet zeker of dit komt omdat ik meer droom dan anders. Ik heb veeleer het gevoel dat het komt doordat ik minder diep slaap, ik soes meer dan ik slaap en word vaker wakker met de droom nog voor de geest. Het is waar, ik slaap niet goed sinds ik zwanger ben, alsof mijn brein het te druk heeft met nadenken over dingen, maar ik weet niet echt waarover.

... de beschermende barrière tussen de droom en het bewustzijn is verzwakt, waardoor de dromen bewuster worden.

In een empirische studie met 25 moeders en hun pasgeborenen tonen Frank en collega's (1994), uit de VS, bijvoorbeeld, dat verhoogd primairprocesdenken bij toekomstige moeder, gemeten met de Rorschach, samengaat met een latere veilige hechting met hun kind.

Met andere woorden: psychische transparantie bij de zwangere vrouw, verre van een 'normale ziekte' te zijn, is misschien eerder een teken van vitaliteit en mentale veerkracht.

... en nu?

Lopen vrouwen met een hoog niveau van (of met een vroege toename van) ATT's op de GeoCat nu meer, of net minder, risico om kraampsychose te ontwikkelen? Misschien beschermen een heftig primairprocesdenken tegen latere decompensatie?

Hiertoe proberen we nu longitudinale studies op te zetten met metingen tijdens de zwangerschap en na de geboorte...

Veel dank voor de aandacht. Ariane.Bazan@univ-lorraine.fr

Intermezzo 2 – Zwanger van betekenis

‘Climb’ van Tori Amos

Alke Haarsma-Wisselink

Ik laat u zo, na een ultrakorte intro, graag een opname horen van ‘Climb’, een liedje van Tori Amos uit 2017. Tori Amos, moeder van een dochter, in dit gezelschap en in deze context van vanmiddag wel relevant om te benoemen, heeft voor het album waar dit liedje op staat, geput uit indrukken die ze opzocht en opdeed in 2016.

In 2016 werd ik voor de tweede keer moeder, een dochter werd ons gegeven. Na de bevalling volgde een psychotische episode, waarbij ik gedurende zes weken van advent, kerst, oud & nieuw opgenomen was, eerst op de gesloten afdeling, en later op de open afdeling van een Medisch Psychiatrische Unit.

Een psychose beschouw ik als zwanger van betekenis, barstensvol associatieve interessante inhoud en creativiteit. Middels de PowerPoint heb ik het liedje en mijn psychose op enkele momenten expliciet gecombineerd, en ik heb een tweetal verwijzingen ingevoegd naar interessante literaire, autobiografische werken van vrouwen over hun postpartumpsychose.

Qua ‘Moeder op drift’ en de waterbeeldspraak ligt de nadruk op de symboliek van de Koi Karpers. Hun mogelijkheden om de vijver te ontvluchten, tegen de stroom in te klimmen, en te transformeren.

Hopelijk is het een overrompelend geheel geworden – want ja, dat is ook de waanzin.

"Climb over the church wall" he said
"You can feed the koi in the pond”

“Climb over the church wall in your
Sunday dress
Be sure to feed the koi in the pond"

It's a long long climb going back in
time

All of me wants to be believe

That the angels will find me

Saint Veronica

All of me wants to be believe

That somehow you will save me

Saint Veronica

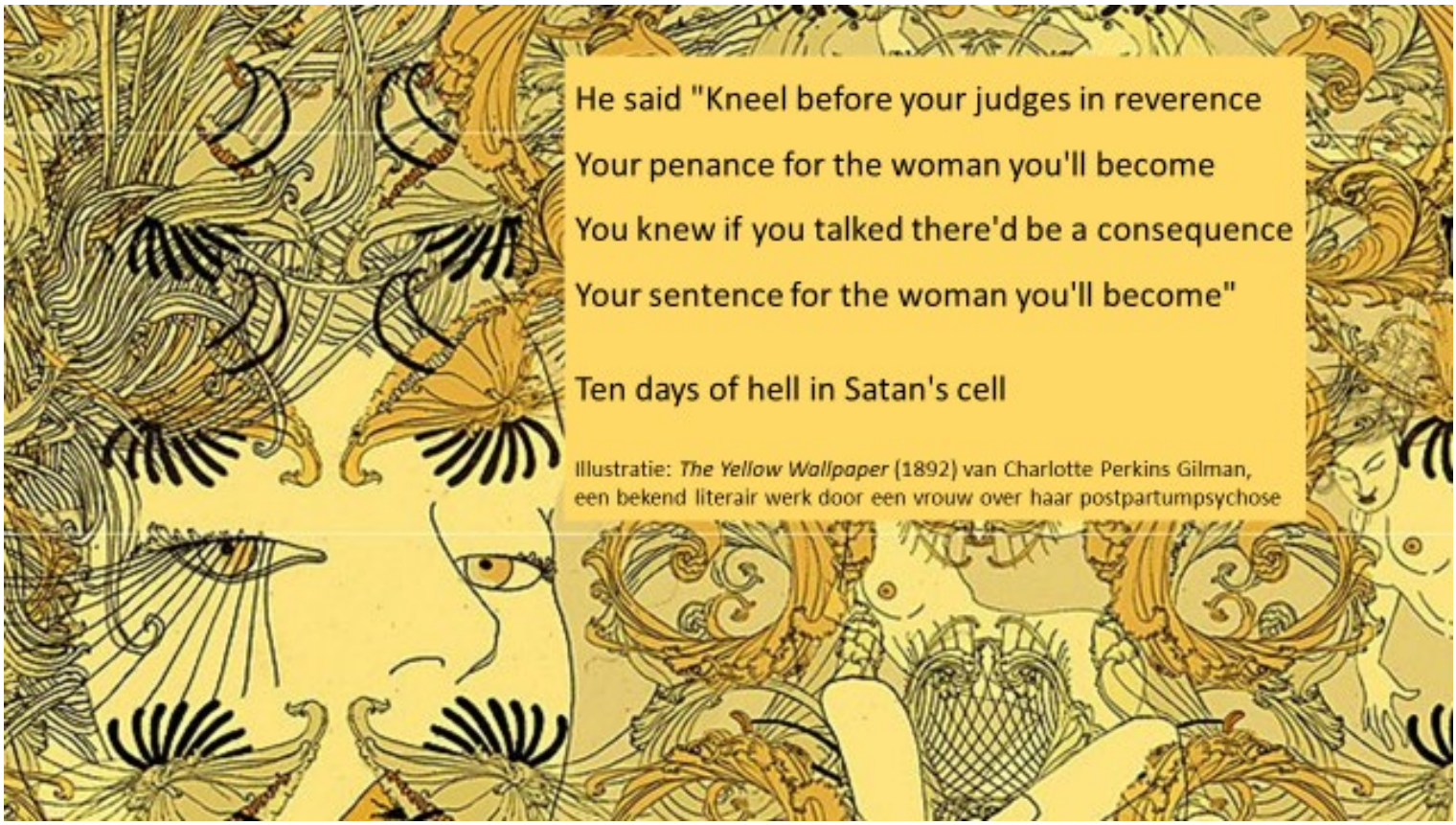

Illustratie: *The Yellow Wallpaper* (1892) van Charlotte Perkins Gilman, een bekend literair werk door een vrouw over haar postpartumpsychose

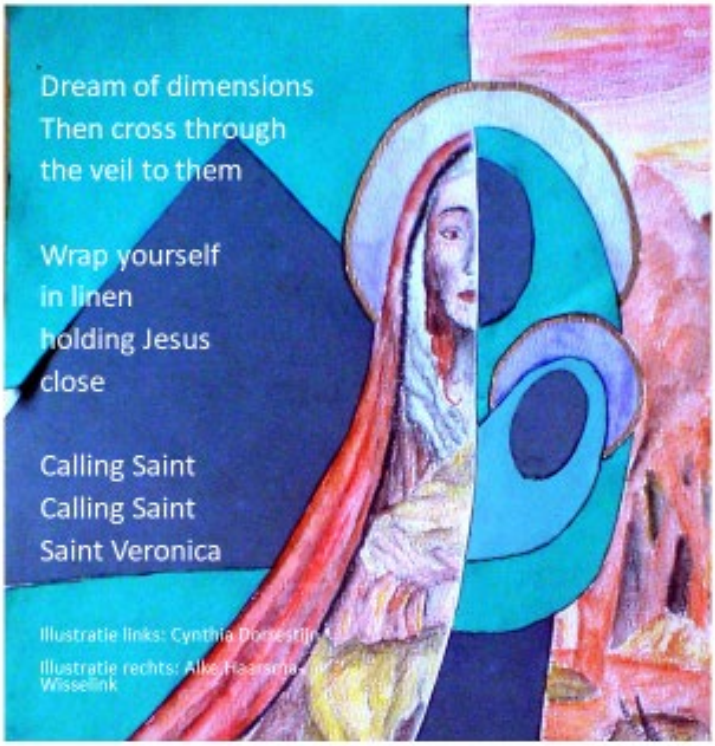

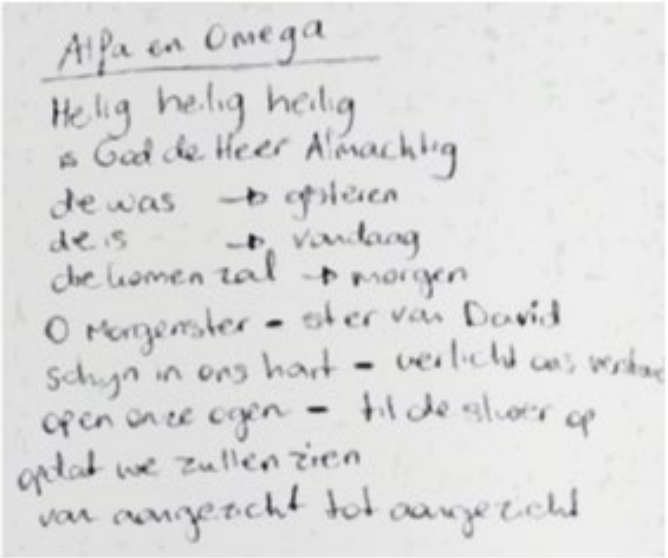

Alfa en Omega

Heilig heilig heilig
is God de Heer Almachtig
de was → gisteren
de is → vandaag
de komen zal → morgen
O Morgenster - ster van David
schijn in ons hart - verlicht ons verstand
open onze ogen - til de sluier op
opdat we zullen zien
van aangezicht tot aangezicht

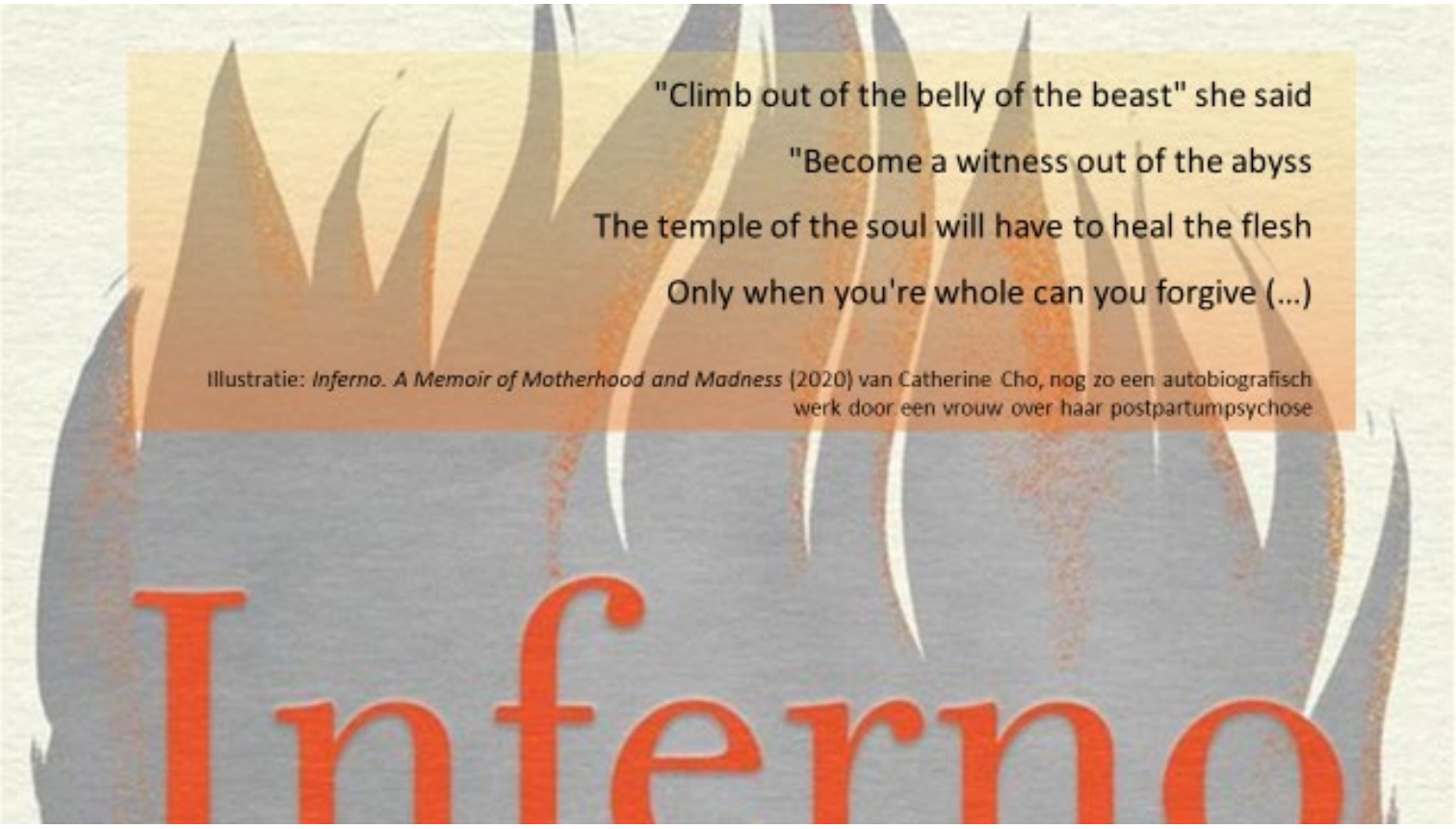

(...)

But it's a long long climb

It's a long long climb"

Illustratie: ACEO – The Dragon Gate door awaicu, verwijzend naar de Chinese legend van de opklimmende koikarpers bij de Drakenpoort

Zorgen voor verwarde moeders

Kristiaan Plasmans

Aan de hand van klinische vignetten illustreer ik het therapeutisch werken rond verschillende bestaansvormen van postpartumpsychose en onderstreep ik het belang van presentie, het verdragen, de betrokkenheid van de partner en de co-regulatie met de baby. Ik onderscheid verschillende behoeftes bij verschillende moeders, en belicht hoe het al-dan-niet ingebed zijn in een zorgnetwerk een rol speelt. Daarbij heb ik oog voor psychodynamische aspecten zoals het transitieproces naar het moederschap, en zijnsvragen die handelen over leven en dood, of wanneer een ervaring van perplexiteit wordt binnengebracht door een levend wezen: 'wat wil deze baby van mij'? Het bekijken van de postpartumpsychose binnen een persoonlijke levensgeschiedenis, of zelfs breder binnen de context van de geleefde wereld, opent het spreken. De moeder met een psychotische kwetsbaarheid voelt zich opnieuw begrepen.

Postpartumpsychose anders bekeken. Is PPP een hersenziekte?

Postpartumpsychose in een natuurwetenschappelijk kader

Affectieve psychosen etiologie/dd

Bethanië geestelijke gezondheidszorg emmaüs

De novo postpartum psychose
- 0.25-6/1000 geboorten (Bergink 2016)
- 20-50% van deze vrouwen enige psychose gedurende ganse leven

Relapse postpartum psychose
- tot 35% herval in casu kraambedpsychose/bipolaire stoornis
- het hervalrisico zonder profylactische medicatie is 66%

Differentieel diagnose
- Thyreoïditis (autoimmuunschildklierziekte komt vaak voor in peripartum)
- Paraneoplastische encephalitis (NMDA N-methyl-D asparaginezuur)
- Infectie, eclampsie, vitaminedeficiëntie, cva, druggebruik…

Affectieve psychosen- behandelstrategie

Bethanië geestelijke gezondheidszorg emmaüs

Medicatie
- Abrupt stoppen van de medicatie verhoogt het risico.
- Profylaxe kan het hervalrisico terugdringen naar 23%.
- **Lithium** tijdens of onmiddellijk na de zwangerschap (Bergink 2012)
- Bij **bipolaire stoornis tijdens** de zwangerschap behandelen (Viguera 2007)
- bij **kraambedpsychose** onmiddellijk na de bevalling
  - lithium (of antipsychotica)

Nachtrust verbeteren
Moeder-baby interactie versterken
Betrekken van het steunsysteem

Schizofrenie

Bethanië geestelijke gezondheidszorg emmaüs

- **relapse risico beperkter** dan voor een bipolaire stoornis
- grootste risico naar **sociaal isolement, werkloosheid, gemis aan stabiele partnerrelatie, alcohol en drugmisbruik, gebrekkig opleidingsniveau en armoede** (Poinso 2002)

- **schizofrenie bij vrouwen** kent een aanvang in de leeftijdscategorie van 25 tot 35 jaar.
- Het recidiefrisico is eerste dagen na de bevalling verhoogd
  - terugval van het oestrogeen (Ramsauer 2018)
  - minder adequate inname van de antipsychotica in 2de en 3de trimester (Taylor 2015)

- Schizofrene patiënten zijn vaak **zorgmijdend en bang om de voogdij te verliezen**
- Moederschap biedt kansen naar herstel en maatschappelijke integratie
- Problemen in **responsiviteit en sensitiviteit** waardoor ze minder adequate inschattingen maken van behoeften van kinderen.
- Kansen naar behandeling via **video-feedback en positive parenting**

Motherhood constellation
Aanstaande moeder ontwikkelt nieuwe mindset/ andere gerichtheid
Thema 1: levensthema: blijft mijn kind in leven en zal mijn kind zich goed ontwikkelen?
Thema 2: liefdesthema: kan ik van mijn baby houden? Kan zij of hij van mij houden?
Thema 3: steunthema: wie staat er om mij heen ?
Thema 4: reorganisatie van identiteit: hoe integreer ik alle identiteiten/rollen die ik heb
It takes a village to raise a child
Bethanië

Leen & Mart
Bethanië
geestelijke gezondheidszorg
emmaüs
Reeds in behandeling bij eerste kindje
Carrièrevrouw /Perfectionisme
Zoekend naar antwoorden /Oeverloos
Pre-eclampsie
PPP: achterdocht (angst dat schoonmoeder gebeld heeft, angst dat ik contact heb gehad met een collega van haar man, relationele thema's, angst om in opname te komen (wat gaan andere mensen over haar denken?))

Besluit
Ook bij PPP aandacht voor n=1
Presentie, samen dragen, partner en baby
Rust vinden, Zelf-vertrouwen doen groeien
Belang van levensfaseproblematiek
Bethanië

Intermezzo 3 – Van moeder op dochter

Monique de Koning

Het intermezzo van Monique de Koning is niet in deze bundel opgenomen, maar wel in zijn geheel terug te kijken. Zie de link naar de video's in de inleiding.